

Světová řeč

VO LAP Ů K

ve třech lekcích.

Sepsal

Ivan Ivanovič.

V BRNĚ 1887.

Nákladem knihkupectví J. Barviče.

Moravská ake. kněhtiskárna v Brně.

172402-B

172.402-B. Esp-

O světové řeči vůbec.

Světová řeč Volapük, vynalezená od faráře Schleyera v Kostnici, šíří se za poslední doby nade vše očekávání. Ve Vídni na př. vychází měsíčník v řeči této. Ve Francii, ve Španělsku a v kreolských státech amerických počalo mnoho velikých domů obchodních vésti svou korespondenci volapükem. Počátkem tohoto roku umělo asi čtvrt milionu lidí novou tuto řeč světovou. Od té doby jich znamenitě přibylo. Jenom ve Vídni naučilo se od nového roku více než 1000 osob volapüku. V Paříži, v Bordeaux a v Madridě vyučuje se řeči této na veřejných i soukromých školách obchodních. Na Pařížské Ecole des hautes études commerciales (škola vysokých studií obchodních) dával Kerckhoffs se schválením pařížské obchodní akademie 19 kursů volapüku. Podobné kursy jsou v Bordeaux; v Madridě se o něm přednáší na universitě.

Ve světoznámém pařížském konfekčním obchodě Magasins du Printemps naučil se šef se 121 pomocníky svými volapüku. Na dveřích obchodu tohoto čteme nápis: Volapükon (mluví se volapükem). Také sklepníci a sluhové velikých hotelů učí se volapüku zvláště od té doby co si vzácné ruské dámy idiom tento oblíbily. K obhájcům volapüku náleží z filologů známý oxfordský professor Max Müller.

Co znamená slovo volapük?

Z anglického slova world (něm. Welt) svět utvořil Schleyer slovo vol = svět; anglické speak (čti: spík, něm. sprechen) zjednodušil ve slovo pük = řeč. Vola

je druhý pád = světa. Složené slovo volapük znamená doslova světa řeč, světová řeč.

Čím vyniká volapük nad jiné řeči?

Volapük je řeč ze všech nejjednodušší a proto k naučení nejsnadnější, neboť

1. každé písmeno čte se vždy stejně;
2. deklinace je jedna;
3. konjugace je jedna;
4. výjimek a skladby není.

Odkud bere volapük slova?

Slova bere z jazyků nejrozšířenějších: z angličtiny, románštiny, němčiny a z části ze slovanštiny, na příklad:

kniha	se jmenuje	buk, angl. book (čti búk)
péro	" "	pen, angl. pen
stůl	" "	tab, franc. table (sr. tabule)
židle	" "	stul, něm. Stuhl
jehla	" "	nad, něm. Nadel
otec	" "	fat, něm. Vater
dvěře	se jmenují	yan (ján), lat. janua
zvíře	se jmenuje	nim z románsk. a-nim-al
neboť	" "	ibo, rusky ibo
ani — ani	se jmenuje	ni — ni ze slovanského.

Ze slovanštiny vzata také tázací částice — li.

První lekce.

Abeceda volapüku má 27 písmen.

Samohlásky ä (téměř e), ö a ü známy jsou z němčiny. Za hlásku j se píše y: yel = jel rok (anglicky year čti jír). Ostatní zvláštnosti jsou tyto:

‘	se čte jako h:	‘ät = het klobouk (angl. hat)
j	” ” ”	š: jul = šul škola (Schule)
c	” ” ”	dž: cil = džil dítě (angl. child)

Náměstky osobní.

já = ob	my = obs
ty = ol	vy = ols
on = om	oni = oms
ona = of	ony = ofs
ono = os	

Náměstky ob ol om mají koncovky pořádkem abecedním: b — l — m.

Množné číslo tvoří se přidáním hlásky s:

kniha = buk	knihy = buks
péro = pen	péra = pens
stůl = tab	stoly = tabs
židle = stul	židle = stuls
jehla = nad	jehly = nads
otec = fat	otci = fats

Koncovkami ob ol om — obs ols oms tvoří se osoby slovesa všech časů a způsobů.

Infinitiv sloves vychází na: ön, na př. binön = býti (srovnej ich bin já jsem). Přidáme-li ku kmenu bin ony koncovky, vznikne přítomný čas slovesa býti:

1. binob	jsem	1. binobs	jsme
2. binol	jsi	2. binols	jste
2. binom	on jest	3. binoms	oni jsou
binof	ona jest	binofs	ony jsou
binos	ono jest		

to jest = atos binos

Německá neosobní náměstka man jmenuje se on (= franc.): binon = man ist, člověk jest.

Za naše zdvořilé Vy říká se on s.

Míti labön, kmen lab. Skloňujme: labob mám, labol máš, labom on má, labobs máme, labols máte, laboms mají.

Několik sloves ku cvičení:

vob práce, vobön pracovati, vobob pracuji, log oko, logön (srovnej lugen) viděti, logob vidím, vilön (wollen) chtíti, vilob chci, kanit zpěv, kanitön zpívati, kanitob zpívám, pük řeč, pükön mluvití, pükob mluvím, gepük odpověď, gepükön odpovědětí, gepükob odpovídám; volapükob.

Koncovky skloňovací jdou abecedním pořádkem: a — e — i, na příklad:

buk	kniha	buks	knihy
buka	knihy	bukas	knih
buke	knize	bukes	kniham
buki	knihu	bukis	knihy

Podobně skloňují se náměstky:

ob	já	obs	my
oba	mne	obas	nás
obe	mně	obes	nám
obi	mne, mě	obis	nás

ol ty
 ola tebe
 ole tobě
 oli tebe, tě

ols vy
 olas vás
 oles vám
 olis vás

om on
 oma jeho
 ome jemu
 omi jeho

oms oni
 omas jich
 omes jim
 omis je

Zdvořilé ons = Vy: ons onas ones onis.

Sbírka snadnějších slov ku skloňování:

stib tužka
 mot matka
 son syn
 dom dům
 yun mladost
 bled (Blatt) list
 kan (kann) umění
 mel moře
 cin mašina
 bed postel
 cem světnice
 blod bratr
 söl (angl. sir) pán

pul chlapec
 fit ryba
 din (Ding) věc
 bil (Bier) pivo
 vin víno
 veg (Weg) cesta
 zif (čti cif) město, civis
 dil (čti dyl) díl, část
 snek had
 xol vůl
 fot les (angl. wood)
 fut noha (angl. foot)

Přídavná jména vycházejí vesměs na —ik (srovnej české velik) a nerozeznávají rodu: gudik (gut) dobrý, dobrá, dobré, dobří atd. Kladou se obyčejně za podstatným jménem:

Jedn. čís.	fat gudik	otec dobrý
	fata gudik	otce dobrého
	fate gudik	otci dobrému
	fati gudik	otce dobrého

Mn. čís.	fats gudik	oteové dobří
	fatas gudik	otcův dobrých
	fates gudik	otcům dobrým
	fatis gudik	otce dobré

Přídavné může se však shodovati se svým podstatným: fat gudik, fata gudika atd.

Komparativ (druhý stupeň přídavných) tvoří koncovka —um: gudikum lepší.

Superlativ (třetí stupeň přídavných) tvoří koncovka —ün: gudikün nejlepší.

Utvořte komparativ a superlativ k těmto přídavným:

badik špatný (angl. bad)	nobik šlechetný (nóbl)
yunik mladý	lonedik dlouhý
bäledik starý	blefik krátký
gletik veliký (angl. great)	nulik nový
smalik malý (angl. small)	fimik pevný (firmus)
jönik (čti šönyk) krásný	plagik praktický
svidik sladký (ang. sweet)	kotenik spokojen (franc. content)
dutik pilný	

Nyní můžeme tvořiti mnohé věty:

jsem spokojen	binob kotenik
jsme spokojeni	binobs kotenik
mám knihu	labob buki
mám péra	labob penis

Záporné věty: no = ne:

nevidím	no logob
nemám	no labob
nedělám	no mekob

Tázací věty:

Tázací (slovanská) částice -li přivěšuje se k slovům jako v češtině; může se také klásti před slovesem:

binob-li	jsem-li?
binol-li	jsi-li, lépe: li-binol?
binom-li	jest-li on?
binobs-li	jsme-li?
binols-li	jste-li?
binoms-li	jsou-li oni?

Podobně skloňujme: labob-li mám-li?

Tázací slovice počínají jako naše hláskou k (kdo, kdy, kam, kde):

kdo kim, kima, kime, kimi
co kis, kisa, kise, kisi
kde kiplad?
odkud kiplada?
kam kipladi?
kdy kitim?

Kam jdete = kipladi golons?

Odkud přicházíte = kiplada kömons?

Kde je sül = kiplap binoms sal?

Co děláte = kisi mekons?

Co vás bolí = kis dolos onse?

Co tu děláte = kisi mekons is?

Kam jdete, pane = kipladi golons, o söl oba?

Vokativ pane se naznačuje slovcem o: o pane!
oba = mne, můj. O söl oba je tedy překlad německého mein Herr.

Náměstky prisvojovací odvozují se od osobních.

ob já : obik můj, obika, obike, obiki

ol ty : olik tvůj, olika, olike, oliki

om on : omik jeho, omika, omike, omiki

obs my : obsik náš, obsika, obsike, obsiki
ols vy : olsik váš, olsika, olsike, olsiki
oms oni : omsik jejich, omsika, omsike, omsiki
ons Vy : onsik Váš, onsika, onsike, onsiki
of její : ofik její, ofika atd.

Místo obik = můj může se užívat i genitivu:

oba = můj; ola = tvůj
oma = jeho; ofa = její
obsa = náš; olsa = váš
omsa = jejich; ofsa = jejich (žen)
onsa = Váš (zdvořilá promluva).

Co hledáte, pane? Kisi sükons, o söl oba?
Hledám svoji hül. Sükob spatini obik.

Příslovky se tvoří příponou —o (jako často v slovanštině: nízko, chladno):

gudiko	dobře
badiko	špatně
gudikumo	lépe
badikumo	hůře
gudiküno	nejlépe
badiküno	nejhůře.

Jdou (ukazují) Vaše hodinky dobře? Glok onsa
jonom-li (šonom-li) gudiko?

Anebo se rovnají přídavným: slipom gudik spí
dobře.

Přízvuk se klade na poslední slabiku slova:
gudikó.

První úloha.

Slovo úloha, Aufgabe utvořeno jest ze slov su =
auf = a giv Gabe: sugiv. Jeden jest bal, první balid,
tedy první úloha: sugiv balid.

Slova k této úloze následují hned za ní.

Gödeli gudik. — Vendeli gudik. — Neiti gudik. —
 Veg binom-li gudik? — Binons gudlikün. — Binons tu
 gudlik. — Binons vemo plütik. — Binons vemo plidik. —
 Binos-li velatik? — Atos binos velatik. — Atos binos ne-
 velad. — No binos mögik. — Binos vamik. — Binos kalodik.
 — Tudel binos levamik. — Gödels e vendels binoms
 lukalodiks. — Li-labons stibi? — Kisi labons is? —
 Nosi labob. — Labol bukis an (anik)? — Kipladi binoms
 buks? — Is no binom nig. — No li-labons pöpi? —
 No labobs pöpi. — No. — Laboms bukis nonik. —
 Li-labol bosí? — Labol nosi. — Binoms-li us? — Si,
 o söl obik, binoms us. — Li-labons nog pali? — Si,
 labobs fati e moti. — Famül olsik binom vemo gletik.
 — Labob blodis fol e ji-blodis kil. — Li labol i blodis?
 — No, labob te ji-blodis. — Binof egelo malädik. —
 Binoms nog vemo yunik. — Kisi fidons is? — Fidobs
 fitis. — Ji-nök ola binof-li nog egelo malädik? — No,
 binof ya saunik. — Kiplad binoms blods olsik? — No
 binoms domo.

gödel ráno, jitro
 gudik dobrý
 vendel večer
 neit noc
 veg (Weg) cesta
 gudlik laskav
 gudlikün velmi laskav
 tu (zu) příliš
 vemo velmi
 plütik zdvořilý
 plidik ochoten
 velatik pravdiv, pravda
 at tento
 atos toto, to
 nevelad lež
 mögik (möglich) možný
 tudel dnes

vamik teplý, teplo
 levamik velmi teplo
 e, před samohláskou ed a
 kalodig studený, zima
 lukalodig chladný
 stib tužka (Stift)
 kisi co, nom. kis co
 is tu, zde
 nos nic, akk. nosí
 buk kniha
 an (ans, anik) některý,
 nějaký
 kiplad kde
 nig inkoust (nig-er černý)
 pöp papír
 no ne, nemám
 nonik (od no) žádný

bos něco, akk. bosí	i = i, také (před samohl. id)
us tam	te jenom, toliko
si ano	egelo pořád, vždy
o söl obik pane	malädik nemocen
nog (noch) ještě	yunik (jung) mladý
pal (pár) rodiče	fidön jísti
fat otec	fidons jíte
mot matka	fid jídlo
famül rodina	fit ryba
ols vy	nök strýc
olsik váš	ji-nök (čti ši-nek) teta
gletik veliký	(dosl. ona-strýc)
blod bratr	ol ty
fol (vier) čtyři	ola, olik tvůj
ji-blod (čti ši-blod) sestra	ya již
(doslovně: ona-bratr)	saunik zdráv
kil tři	domo doma.

Druhá lekce.

Minulý čas (perfektum) tvoří předpona e:

binob jsem
ebinob byl jsem
ebinol byl jsi
ebinom byl
ebinof byla
ebinos bylo
ebinon bylo (on = man)
ebinobs byli jsme
ebinols byli jste
ebinoms byli (oni)
ebinofs byly (ony)
ebinons byli jste (Vy, v promluvě)

Tak tvoří minulý čas všechna slovesa, na příklad: labob mám, elabob měl jsem, jonön (čti šonön) ukázati, jonob ukazují, ejonob ukázal jsem, sükön (suchen) hledati, sükob hledám, esükob hledal jsem, lödön bydliti, lödob bydlím, elödob bydlil jsem, golön jíti, golob jdu, egolob šel jsem, vobön pracovati, vobob pracují, evobob pracoval jsem.

Rozkazovací způsob přidává ku přítomným formám příponu —öd:

binol jsi, binolöd buď
binols jste, binolsöd buďte
binons jste (Vy), binonsöd buďte
golol jdeš, gololöd jdi
golols jdete, gololsöd jděte
golons jdete (Vy), golonsöd jděte (Vy)

Budoucí čas tvoří se předponou —o:

binob jsem, obinob budu
binol jsi, obinol budeš
binom jest, obinom bude
binobs jsme, obinobs budeme
binols jste, obinols budete
binoms jsou, obinoms budou
binons jste (Vy), obinons budete (Vy).

Utvořte budoucí čas od sloves: logön viděti, ologob uvidím, ologol atd., lilön slyšeti, olilob uslyším, nemön jmenovati, onemob, sagön (sagen) říci, osagob řeknu, povím, pükön mluvit, opükob, gepükön odpovídati, ogepükob odpovím.

Trpný rod sluje passivum. První slabika latinského terminu (pa) tvoří passivum volapüku:

logob = vidím
palogob = jsem viděn; býti viděn = palogön.

Minulý čas (elogob) předráží předponu pe—, budoucí čas předponu po—:

pelogob = byl jsem viděn
pologob = budu viděn.

Utvořte tyto tři časy trpného rodu k slovesům: fanön (fangen) chytiti, fanob, pafanob atd., polön nésti, polob, papolob, säkön tázati se, säkob, pasäkob, sedön (senden) poslati, sedob, passedob, stimön (estimare) ctíti, stimob, pastimob, vüdön (vitare) zváti, pozvati, vüdob pavüdob.

Příčestí (participia) tvoří přípona —öl:

lilob slyším
lilöl slyše, slyšíc, slyšíce
binob jsem
binöl jsa, jsouc, jsouce
elilob slyšel jsem
elilöl slyšev, slyševši, —še

olilob uslyším
olilöl uslyše.

Tato přičestí jsou pro obyčejný hovor zbytečná, jak ukazuje i konversační čeština. Potřebné jest toliko trpné přičestí jako napsán, oblečen, zastřelen.

Toto se tvoří ovšem passivní předponou pe:

klot oděv (angl. clothes), klotön odívati
peklotöl oděn, oblečen
mekön dělati (angl. make, machen)
pemeköl dělán, udělán
mökön hotoviti (na př. šaty)
pemököl shotoven
lemön koupiti, pelemöl koupen.

Odruda tohoto trpného přičestí jest tvar s předponou pö—: pömököl, jenž má neb musí býti shotoven. Tuto formu nazývá Schleyer gerundivum čili Mussform.

Volapük tvoří také zvláštní zvratná slovesa příponou —ok:

letön nechati (lassen), letob nechám
letobok nechám se, dám se
letolok necháš se, dáš se
letomok nechá se, dá se
letobsok necháme se, dáme se,
letolsok necháte se, dáte se
letomsok nechají se, dají se.

Přípona ok může se také vložit mezi kmen slovesa a mezi osobní přípony:

Místo galob-ok raduji se lze také říci gal-ok-ob, galokol, galokom atd.

Náměstky ukazovací.

at tento : säk at tato otázka

et onen : men et onen muž

it sám : of it ona sama

ot týž : mel ot totéž moře

ut kel ten který, ut keli ten kterého, som takový.

Tázací a vztažné náměstky.

Kiom, kimik který? který z těchto pánů je Váš bratr? kiom (kimik) atas sölas binom blod onsa?

která se překládá různě: ji-kim (čti: ši-kim) anebo of-kim, zkráceně také kif a kiof.

které = kios?

kimik (adj.) jaký, který?

Vztažné který jest kel (franc. quel), ji-kel anebo of-kel která a kelos které.

Neurčité náměstky.

ek někdo, kdosi

nek nikdo

alim každý

sembal nějaký : men sembal nějaký člověk

bos něco, nos nic

ans někteří, několik

Ostatní mají příponu přídavných —ik:

alík každý (alim každý)

noník žádný (nek nikdo)

valík všechn

mödik mnohý

nemödik nemnohý

mödikumik některý

Číslovky základné

obsahují všechny samohlásky volapüku totiž: a e i o u ä ö ü (e se vyskytuje dvakrát). Všecky mají koncovku l:

bal 1

fol 4

vel 7

tel 2

lul 5

jöl 8

kil 3

mäl 6

zül (č. cül) 9

Desítky se tvoří jako množné číslo:

10 bals

40 fols

70 vels

20 tels

50 luls

80 jöls

30 kils

60 mäls

90 züls.

100 = tum, 100 mil (fr. mille)

milion = balion (bal)

miliarda = baliad

Čísła mezidesítková (11) se skládají:

- 11 = balsebal (bals e bal)
- 12 = balsetel (bals e tel)
- 13 = balsekil (bals e kil)
- 14 = balsefol (bals e fol)
- 15 = baselul (bals e lul)
- 16 = balsemä (bals e mä)
- 17 = balsevel (bals e vel)
- 18 = balsejöl (bals e jöl)
- 19 = balsezül (bals e zül)
- 21 = telsebal (tels e bal)
- 22 = telsetel (tels e tel)
- 23 = telsekil (tels e kil)
- 45 = fonselul atd.

Čtenář račiž dokončiti.

1887 čteme: balmil (jeden tisíc) jöltum (osm set) jölsevel (87).

Vyslovte: 123,456.789: baltum telsekil balion, foltum atd.

Číslovky řadové tvoří se příponou - id:

první	balid	šestý	mälid
druhý	telid	sedmý	velid
třetí	kilid	osmý	jölid
čtvrtý	folid	devátý	zülid
pátý	lulid	desátý	balsid

Jiný votik; jeden druhého atd. balim votimi, jeden — druhý balimik — votimik.

Předně, za první (adverbium) balido
za druhé telido
za třetí kilido atd.)

Našemu krát odpovídá přípona — na :

jednou, jedenkrát balna
dvakrát telna
třikrát kilna atd.

N á s o b i l k a :

balna bal binos bal
telna tel binos fol
kilna kil binos zül atd.

jednoduchý = balik
stonásobný = tumik atd.

dvojí = telnik
desaterý = balsnik atd.

po dvou = a tel
po třech = a kil

jednotka = balel
desítka = balsel

Přípona -el (srovnej stvořit el) tvoří jména osob :
kuk kuchyň, kukel kuchař, lekan umění, lekanel umělec,
'ät (hät) klobouk, 'ätel klobučník, juk střevíc, obuv,
jukel švec, obuvník, tab stůl, tabel stolař, fön (sr. O-ten)
kamna, fönel kamnář, lel železo, lelel kovář, mülel
mlynář, fotogafel, xülogafel atd.

Datum počíná rokem a končí dnem :

Vídeň, 20. listopadu 1883

Vin, balmil jöltum jölsekil, novul (listopad) telsid.

Kolik je hodin? = düp (hodina) kimik (jaká) binom?

Už je 5 hodin = binom ya düp lulid.

Bilo 10 hodin = glok (hodiny) elenunom (bily)
düpi (hodinu) bals (deset).

Sugiv telid (druhá úloha).

Tudel ogolobs in gadi; evobobs nis. — Model no obinob domo. — Li-elogons ya pomagadi obsik? — No, o läd oba, no ebinob nog nis. — Li-ovobons tudel domo? — Si, labob vobi mödik. — Kipladi ogolons tudel? — Ogolob ini dom bloda obik. — Kiplad lödom söl blod onsik? — Elödom in zif, ab nu lödom in pag et. — Deblinolöd fladi vina se kav, e blinolöd obes i glätis fol. — Nu blinolöd tabi e stulis fol in gadi e pladoläd vini e glätis su tabi. — Lik binom vin? — Binom vemo gudik. — Givonsöd obe dili juega. — Li-egöledol tudel? — Li-ezendela fidons? — Kitim ovendela fidons? — Döp jöl e lafik. — Kisi odlinons al vendelafid? — Odlinob bovili tieda. — Ofkukel eblinof glätis kil ed äpladef otis su tabi et. — Givonsöd obe dili boda. — Golonsöd ke ob in kavi. — No kanob golön ke ons; no labob timi. — Fa kim egetons flolis at? — Flen obik egivom omis obe. — Tudel egetob klotadi nulik; egetob guni, blötakloti e bliti. — Li-elogons ya 'äti obik nuliki? — Si, elogob omi ya yesdel. Kime lönom mäned at? — Mäned at lönom blode obik. — Läd at binof peklotöl ko lesatina klot blägik a ko stola 'ät yelibik. — Lubegel at binom badiküno peklotöl; buts oma binoms löliko pe 'ogöls. Lubegel danom onse ladliküno plo klots pelegivöl. — Tat, in kel namuns, lekans e nols floloms, binom velatiko läbik. — Binel nonik noganik kanom nela-bön liti.

tudel dnes
golön jíti
in do; předložky se pojí
s nom.; na otázku kam
s akkusativem.
gad zahrada
vobön pracovati
nis tam, v ní

model zítra
logön viděti
ya již
pomagad ovocná zahrada
pom ovoce
läd milostpaní
nog ještě
mödik mnohý, mnoho

vob práce
lödön bydliti
söl pán
zif (cif) město
ab (aber) ale
nu nyní
pag vesnice
et onen
blinön (bringen) donésti
debinön donésti sem
flad láhev
vin víno
se z
kav sklep
i také
glät sklenice
stul stolice
pladön postaviti
su na
lik jak, jaký
givön dáti
dil kus
jueg cukr
göled snídání
göledön snídati
zendelafid oběd
zendel poledne
fid jídlo: zendelafid do-
slovně Mittagessen
kitim kdy
vendel večer
vendelafid večere
lafik pül
dlin nápoj
dlinön píti
al k
bovil šálek

tied thee
of-kukel kuchařka
otis tytéž (dieselben),
česky: je
bod chléb (Brot)
ke ob = se mnou; před
jinými samohláskami
se klade ko
kanön moci
ke ons s Vámi
tim čas (angl. time)
fa kim = od koho
getön dostati
flol květina
flen přítel
klotad šaty
nulik nový
gun kabát
blötaklot vesta
blit kalhoty
yesdel včera
lönön náležeti
mäned plášť
peklotöl oděn
ko se (instr.)
satin hedbávi
lesatin atlas
klot šat
blägig černý
stol sláma
stola 'ät slaměný klobouk
yelibik žlutý (gelb)
lubegel žebrák
badiküno velmi špatně
but bota
löliko docela
'og díra

pe'ogöl rozedrán
danön děkovati
ladliküno nejsrdečněji
plo za (pro)
pelegivöl darován
tat stát
namun řemeslo
nam ruka (obrácené

man-us), odtud namun
Handwerk
lekan umění
nol věda
flolön kvěsti
velatiko opravdu
läb štěstí
läbig šťasten.

Třetí lekce.

V této lekci zahrneme napřed ty formy volapüku, které se nám zdají více méně zbytečnými. Již z toho co posud bylo řečeno, je patrné, že volapük jest sestrojen tak, aby se do něho z němčiny co nejsnáze překládalo. K vůli němčině vymyslel Schleyer trojí minulý čas, ač by snad jeden také stačil. Neboť volapük má býti především prostředkem dorozumění v obecném životě: pro obchodníky, cestovatele a drobnější korrespondenci. Na jazyk vlastně literární a akademický sotva se kdy povznese.

Němčina má, jak známo, trojí minulý čas:

- a) imperfektum čili polominulý: ich sah viděl jsem,
- b) perfektum čili minulý: ich habe gesehen viděl jsem,
- c) plusquamperfektum čili dávno minulý: ich hatte gesehen byl jsem viděl anebo také viděl jsem.

Volapük tvoří imperfektum předzáškou ä-: älogob ich sah.

Perfektum má, jak víme, předponu e-: elogob ich habe gesehen.

Plusquamperfektum vzniká předponou i-: ilogob ich hatte gesehen.

Nám a i mnohým ne-li všem Němcům bude těžko rozeznávat sluchem hlásky ä a e. Wilhelm Vietor (die Aussprache atd. 1885) píše: »Kde ä anebo e znamenají krátkou hlásku, znějí obě stejně jako e (krátké otevřené e).« Z této příčiny je toto rozlišování leda pro oko.

Jiný podobný nedostatek Schleyerovy soustavy shledáváme v tom, že na nás žádá rozeznávati sluchem slova jako glät (sklenice) a glet (velikost), bog (skříně) a bok (škatule). První dvě slova slyšíme obě jako glet, druhá dvě znějí jako bok.

Dále má Němec dvojí budoucí čas:

- a) prostý: ich werde sehen uvidím, budu viděti,
- b) budoucí skonaly: ich werde gesehen haben uvidím.

První (prostý) tvoří se předponou o-: obinob budu.

Druhý (budoucně skonaly) tvoří se předponou u-: ubinob ich werde gewesen sein.

Také tu myslíme, že bychom vystačili jedním budoucím časem, poněvadž sami Němci druhého budoucího času zřídka užívají.

Jiná zbytečnost je tak zvaný durativ čili trvací formy. Tyto formy se tvoří předponami ai (přítomný čas), äi (imperf.), ei (perf.), oi (budoucí), ui (budoucně skonaly):

ailabob	mám pořád, stále
äilabob	měl jsem pořád
eilabob	měl jsem stále
oilabob	budu stále míti
uilabob	budu stále míti

Větu: Remeslo má zlaté dno překládají volapükisté: namun ailabom gluni golüdik.

Že jsou tyto formy zbytečné, připouštějí volapükovci sami, neboť překládají větu: Jest stále zdrav bud: binom egelo saunik anebo aibinom saunik.

Také kondicionál (podmiňovací způsob jako: dal bych, kdybych měl) má dvojí tvar:

- a) první, konjunktiv nazvaný, tvoří se příponou -la:

mekob-la	dělal bych
mekol-la	dělal bys
mekom-la	dělal by

mekobs-la dělali bychom
mekols-la dělali byste
mekoms-la dělali by

b) druhý, nazvaný kondicionálem, má příponu -öv:

äbinob-öv byl bych, ich würde sein
äbinol-öv byl bys
äbinom-öv byl by
äbinobs-öv byli bychom
äbinols-öv byli byste
äbinoms-öv byli by

Takové zbytečnosti stěžovaly by velice učení se idiomu tomu sice velmi snadnému. Věta: byl byste roztomilý, kdybyste toto učiniti chtěl překládá se: Äbinons-öv lelöfikün, if ävilons-la dunön atosi.

Také imperativ (rozkazovací způsob) má v soustavě Schleyerově vlastně trojí formu:

- a) imperativ na -öd: gololöd jdi,
- b) jussiv (poroučecí způsob) na -öz (= -öc): givolöz dej, »du sollst geben«,
- c) optativ (žadací způsob) na -ös: lifomös ať žije.

Konečně se uvádí ještě jakýsi mírnější optativ na -öx: pelomöx er dürfte schon zahlen!

Konečně nesmíme zamlčeti, že rozeznávání rodu při slovese je dosti nepohodlné: binom = on jest, binof = ona jest, binos = ono jest. Mělo by se dopustiti, aby se vždy říkalo binom jako říkáme jest a ist.

Tvoření slov.

O tvoření slov byla již některá zmínka. Tak tvoří přípona -el (učitel) jména činných osob: tidel, tabel stolař atd.

Jiné přípony a předpony jsou:

ne-: flen přítel, neflen nepřítel;
-il: lol růže, lolil růžička;

la- zhoršuje: jukel švec, lujukel prták, bim strom, lubim keř, dom dům, ludom chatrč;

le- ušlechtuje: jeval kůň, lejeval hřebec, dom dům, ledom palác, vemo velmi, levemo nad míru, jönik krásný, lejönik vнадný;

-ed: pen péro, pened psaní, list; penäd písmo;

ji- tvoří ženská jména: tidel učitel, ji-tidel učitelka, učitelová, blod bratr, ji-blod sestra, son syn, ji-son dcera;

of- tvoří jména ženských svobodných: of-son dcera (svobodná). Tohoto rozlišování neschvalujeme.

ge- znamená nazpět: gekömön vrátití se, gepük odpověď, gepükön odpovědětí.

-öf, -löf tvoří abstrakta jako klinlöf čistotnost, täiköf protivenství;

-ab tvoří konkréta jako lit světlo, litab svíce, magad magacína;

-stum nástroj: lienastum pravítko;

-än země: län fimik pevná země anebo fimän pevnina;

-tim čas: yel rok, yelatim roční čas, flolatim jaro, nifatim zima;

po- znamená po: pozendel odpoledne, model zítra, pomodelo pozítří.

-ik tvoří, jak známo, z podstatných přídavná: nob šlechta (nobilitas), nobik šlechtický, šlechetný (?), men člověk, menik lidský, cil dítě, cilik dětský, nat příroda, natik přirozený, zan svár (Zank), zanik svárlivý, dan díky (Dank), danik vděčný (dankbar), vob práce, vobik pracovitý, gud dobrota (Güte), gudik dobrý atd.

Doslov.

Hlavní nedostatky volapüku jsou asi tyto:

1. Písmo a hlásky. Spiritus asper ' místo h je nepěkný a nepohodlný.

Volapük si libuje příliš v hláskách ä ö ü. O krátkém ä = e byla již zmínka. Také jsme upozornili na koncovky d—t, g—k, jež aspoň ve slovanštině a v němčině konec slov stejně se vyslovují;

c = dž (dle jiných č) zavedl Schleyer asi k vůli Angličanům. Francouzi č vysloviti neumějí.

Že klade skoro všude l místo r, nelze schvalovati. Řeč světová měla by míti ráz indogermánský. Čiňané, kdyby se jednou volapüku chytili, mohou vyslovovati l i r jako l. Ostatně sami volapükáři píšou Paris, ne Palis.

2. Tvoření slov a tvarů. Ženské předpony ji a of zavádějí zbytečné rozdíly, jichž živé jazyky neznají.

Rozeznávání rod na slovese (binom, binof, binos, binoms, binofs) je nepohodlné. Stačil by tu snad pouhý kmen: bin = jest. Jazyk světový nesmí býti těžší než jsou nejsnadnější živé jazyky.

Dvojích forem (jako při zvratných slovesech) neměla by taková řeč připouštěti. Tím se plodí jenom zmatky.

Neschvalujeme, že volapükovci onikají (ons); skoro celý svět (Slovan, Anglosas, Román) vyká.

Sloveso volapücké, kdyby se vypsaly všecky možné jeho formy, je velice složité, asi takové, jako

sloveso Indiánů amerických. Zdali pak p. Schleyer zná starou lingua franca (této zajisté praktické míchaniny, poněvadž ze skutečné potřeby vzniklé je několik odrůd); myslíme, že by se z ní mnohému mohl přiučiti.

Tázací částice -li je zbytečná, jak čeština ukazuje: Byls tam už?

Rozeznávají tvary jako holzicht a holzig různými příponami je přílišnost; ani němčina nečiní mezi oběma tvary hrubě rozdíl.

Volapük je sestrojen podle nové spisovné němčiny a to je jednou z největších vad jeho.

Kdoby se chtěl ve volapüku cvičiti dále, najde německých knih hojnost.

Anekdoty.

Ek äilöfom vemo vini, ab ätuvom, das ailabom lönefis tel badik. »If ningifols vati«, äisagom, »rübols omi, if noniki en ningifols, rübom olis«.

Balogel äkoskömom gödelo sembal lubäkele, keli äsevöm ed äsagom ome: »O Peter! agödelo binol ya lesuniko pebäladöl.« — »Vo, binos nog lesunik, bi emanifol te litami bal.«

Tizian, Gletik, äsikomok i dub demagön. Plins

Kdosi miloval velmi víno, ale shledal, že má (mívá) vlastnosti dvě špatné. Když přilijete vody, pravil, pokazíte je, když žádné (vody, en = toho) nepřilijete, zkazí vás.

Jednooký potkal ráno jednou hrbatého (dat.), kterého znal a řekl mu: Petře, dnes ráno jsi již záhy naložen. — Pravda, jest ještě záhy, poněvadž jsi otevřel teprv okno jedno.

Tizian Veliký vyznamenával se také skrze

gletikün timaga omik evi-
loms sikod pademagön
fa om. Karl V. limep,
keli Tizian idemagom
kilna, äisagom: »kilna
egetob nedeilöfi se nams
oma«.

Men sembal, somo fagik
stadöl de predel, das omi
no äkanom kapälön, äsa-
gom: »Epükom äli ob
ko nams, ed elenlilob omi
ko logs.«

Stupel sembal äkofom
mani tikälafulik dem lils
oma gletik. »Koeffob«, at
äsagom, »das omis as
men labob tu gletikis; ab
ons, mütons leigo besiön,
das omis as cuk labons
tu smalikis.«

portrétnictví. Knižata nej-
větší času jeho chtěli
proto malování býti od
něho. Karel V. císař, kte-
rého Tizian byl maloval
tříkrát, říkával: tříkrát
dostal jsem nesmrtelnost
z rukou jeho.

Člověk jeden tak da-
leko stojící od kazatele,
že mu (akk.) nemohl roz-
uměti, pravil: Mluvil ke
mně s rukama, a poslou-
chal jsem ho s očima.

Hlupec jeden posmíval
se muži duchaplnému pro
uši jeho veliké. Připouštím,
tento řekl, že je jako
člověk mám příliš veliké;
ale Vy musíte rovně
přiznati, že je jako osel
máte příliš malé.

Rozmluvy.

Gödeli gudik, o söl oba!
Liko stadons?
Gode lobi, gudiko.
Lebeno.
Vendeli gudik, o läd.
Neiti gudik!
Komedobok.
Plüdotsöd.

Dobrý den pane!
Jak se máte?
Bohu díky, dobře.
Velmi dobře.
Dobrý večer, milostpaní!
Dobrou noc!
Poroučím se.
Račte.

Dalonsöd.
Begob.
Pladokonsöd.
Plüdos-li onse?
Kipladi golons?
Kiplada kömons?
Liko sagon?
Danob lobediküno.
Kiplad binom 'ät obik?
Nedob 'äti.
Limödikosi kostom met
klöfa at?
Makis balselul.
Flonis zül.
Jinos binön delidik.
Leno, o söl löfik!
Of-vatükel li-eblinof obe
vatüke di?
Kisi sükons, o söl oba?
Sükob spatini obik.
Kipladi golons, o söl oba?
Dälob-li onsi säkön, o läd,
köi golons?
Golob ini teat.
Teatapled kimik binom
tudel?
Lügapled.
Yofapled.
Lop.
Musig binom bizugik.
Kiplad äbinons, o söl
obik?
In lotöp-li?
Si, o flen oba.
Li-äbinoms us mens mö-
dik?
Sevons-li meni at?

Dovolte.
Prosím.
Posadte se.
Libí se vám?
Kam jdete?
Odkud přicházíte?
Jak pravíte?
Děkuji nejposlušněji.
Kde je můj klobouk?
Potřebuju klobouk
Co stojí metr tohoto
sukna?
Patnáct marek.
Devět zlatých.
Zdá se býti drahé.
Nikoli, milý pane.
Donesla mně pradelna
prádlo?
Co hledáte, pane?
Hledám svou hůl.
Kam jdete, pane?
Smím se vás zeptati, mi-
lostpaní, kam jdete?
Jdu do divadla.
Jaký kus jest dnes?

Truchlohra.
Veselohra.
Opera.
Hudba je výtečná.
Kde jste byl pane?

V hostinci?
Ano, příteli.
Bylo tam mnoho lidí?

Znáte tohoto člověka?

Li-äbinons tudel in kon-
zed?

Leils limödik binoms de
is äli N—?

Leils jöl.

Veg binom-li gudik?

Nevemo; müton da fots
ed ovü flums.

Sagonsöd obe plidiküno.

Labonsöd gudi, al sagön
obe.

Dälob-li onsi begön, al
sagön obê?

Dalonsöd obe notedi.

Fögivonsöd, if onsi tupob.

Mökonsöd obe gälodi.

Begob en onsi.

Obinob en danik onse.

Binob en kotenik.

No binob tatos.

Nosi labob tatos.

Binosös!

Viliküno. Kikod no?

Ko gälod (gälodo).

Ladliküno (Se lad lölik).

Büðonsöd.

Te büd onsa.

Dani! Dani gletik!

Danob onse.

Binons gudlikün.

Binons tu gudlik.

Binons vemo plütik.

Binons vemo plidik.

Li-binons smokel?

Byl jste dnes v koncertě?

Kolik mil je odtud do N.?

Osm mil.

Je cesta dobrá?

Nehrubě; třeba (jíti) skrz
lesy a přes řeky.

Povězte mně laskavě.

Buďte tak laskav (mějte
dobrotu), povězte mně
(al sagön = zu sagen).

Smím vás prositi, byste
mně pověděl?

Dovolte mně připomenutí.

Odpustte, jestli vás vy-
trhuju.

Učiňte mi tu radost.

Prosím Vás o to (en =
fr. en).

Budu vám za to vděčen.

Jsem s tím spokojen.

Nejsem proti tomu.

Nemám nic proti tomu.

Budiž tak!

Velmi rád. Proč ne?

S radostí.

Z celého srdce.

Poroučejte.

Smíte jen poručiti.

Díky! Mnohé díky!

Děkuji vám.

Jste velmi laskav.

Jste příliš laskav.

Jste velmi zdvořilý.

Jste velmi ochotný.

Jste kuřák?

Li-smokons i?
Löfiküno spatöl.
Smokobsöd also.
Kanob-li onse dünön ko
tabak obik?
Blüfonsöd tabaki oba, at
binom gudikum.
Dalob-li begön dem fil?
Li-vilons zigadi?
Begob en.
Kisi niludons?
Binos-li velatik?
Atos binos velatik.
Atos binos nevelad.
No binos mögik.
Binos neklödlik.
Kisi en niludons?

Kouříte také?
Nejraději na procházce
(procházeje se).
Tedy kuřme.
Mohu vám posloužiti svým
tabákem?
Zkuste mého tabáku, ten
je lepší.
Smím vás prositi o oheň?
Chcete doutník?
Prosím oň.
Co myslíte?
Je to pravda?
To je pravda.
To je lež.
Není možná.
To je neslýchané.
Co o tom soudíte?

Co soudím o volapüku?

Toto: Nejlepším volapükem byla by angličina
s fonetickým pravopisem.

